

Írsky jazyk v kontexte kultúrnej identity Írov

Anna Slatinská, Filozofická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica,
anna.slatinska@umb.sk

Kľúčové slová: identita, kultúrna identita, jazyk, írsky jazyk, írsky gaelština, ochrana minoritných jazykov.

Keywords: Identity, Cultural Identity, Language, Irish Language, Irish Gaelic, Protection of minority languages.

Kultúrna identita

Kultúrnu identitu môžeme vnímať z pohľadu psychológie i sociológie. Ericson spája kultúrnu identitu s jednotlivcom. Kultúrni antropológovia vnímajú kultúru a etnicitu ako druh kontinuity a spoločnej tradície, ktorá spája jej členov na ceste k spoločnej budúcnosti a môže byť kreovaná vzormi spoločného (pospolitého) života a aktivitami. Tieto aktivity sú spojené s jazykom, správaním, presvedčeniami, mýtmi. Okrem týchto elementov sem môžeme zahrnúť i aktivity spoločenských inštitúcií (Kim, 2007).

Kultúrna identita je vnímaná ako dynamická, vyvíjajúca sa, a nie ako statická alebo kategorická entita. Na základe viacerých etnografických výskumov je *„kultúrna identita opísaná ako spoločne zdieľaný systém komunikačných aktivít, ktoré sú pre spoločenstvo jedinečné a pretrvávajúce v čase“* (Kim, 2007, 246).

Informačne zaujímavý výskum realizovala Hollidayová (2010) prostredníctvom rozhovorov na tému kultúrna identita. Kultúrna identita bola v rozhovoroch dopĺňaná témami zahŕňajúcimi otázku významu národa. Konkrétne autorka skúmala predovšetkým akú rolu zohráva národ v oblasti kultúrnej identity. Podľa viacerých respondentov zohrával národ významnú úlohu v otázke formovania kultúrnej identity a rovnako bol vnímaný i ako problematický element, nakoľko jeho charakteristika je jednoznačná.

Respondenti rovnako klasifikovali náboženstvo, etnicitu, jazykový inventár, národ, rod a predkovia ako hlavné atribúty kultúrnej identity. Jazyk tak zohrával podľa cieľovej skupiny dôležitú rolu v rámci kultúrnej identity. Niektorí respondenti označili kultúrnu identitu atribútom fluidná, z čoho vyplýva, že i kultúrna identita podlieha zmenám, skladá sa z viacerých vrstiev, čo je základom pre zmiešanú kultúrnu identitu. Hollidayová (2010) finálne sumarizuje, že jazyk spoločne s inými elementmi, akými sú predkovia, náboženstvo, trieda, vzdelanie, rodina, atď. môžeme považovať za podstatné komponenty kultúrnej identity. Pokiaľ ide o jazyk, jazyk môžeme ponímať ako kultúrnu realitu, kultúrny marker (značku), artefakt, kultúrnu arénu a kultúrny priestor. Navyše je dôležité podotknúť, že kultúrna identita môže, ale nemusí byť spojená silnou väzbou s národom alebo národnosťou. Podľa výskumu, ktorí realizovali Moss a Faux (2007) je jazyk rovnako dôležitým aspektom kultúry a kultúrnej identity.

Tong a Cheung (2011) akcentujú, že jazyk je nosičom kultúrnych identít danej kultúry. Tým, že sa učíme cudzie jazyky, učitelia sa dostávajú do kontaktu s novými kultúrnymi identitami, na ktoré sa môžu adaptovať cez prizmu procesu globalizácie, aj keď tento proces neprebíhal vždy pokojným spôsobom a bez negatívnych následkov. V prípade Írska musíme brať do úvahy fakt, že angličtina sa na ostrove Írsko implementovala prostredníctvom procesu osídľovania a neskoršej kolonizácie. Týmto spôsobom bol írsky jazyk marginalizovaný, čo vyvrcholilo masívnym poklesom rodilých hovoriacich írskym jazykom v období 19. storočia. Angličtina sa tak stávala v oblastiach Britského impéria lingua franca.

Ako uvádza Ondrejovič a Krupa (2009), kultúrna identita je úzko spojená s kolektívnou identitou, ktorú jedinec získava prostredníctvom vlastnej identifikácie so sociálnymi kategóriami (jazyk, predkovia, spoločný osud, atď.) alebo veľkou skupinou ľudí. Takýmto spôsobom je uskutočnenie kolektívnych aktivít možné len za predpokladu kolektívneho seba - porozumenia, solidarity a pochopenia. Kusý dodáva, že kolektívna identita, špecifická prvkom solidarity vytvára i kolektívne puto (väzbu). Kolektívna identita môže byť podporovaná i prostredníctvom práce s históriou (Kiliánová et al., 2009).

Mistrík (1999) poukazuje na ďalší zaujímavý aspekt kultúrnej identity, ktorý sa spája s kultúrnou tradíciou. Podľa neho akákoľvek zmena kultúrnej tradície je predpokladom zmeny kultúrnej identity, pričom to platí i naopak. Autor rovnako používa i termín národná kultúrna identita a dodáva, že kultúrnu identitu môžeme študovať cez prizmu národa resp. národnú identitu (súčasne sa vzťahujúcu k etnickej identite). Taktiež, kultúrna identita sa líši podľa kultúr. Každá kultúra má inú kultúrnu identitu. Identita v rôznych kultúrach je kreovaná rôzne, s čím sa spája i fakt kultúrnej relativity identity (Bačová, 1996).

Etnicita je jedným z elementov tvoriacich základ individuálnych a kolektívnych identít. Etnicitu môžeme definovať i na základe kategorizácie *my vs. oni*, spoločného presvedčenia (viery) v rovnakých predkov, socio-biologickej kontinuity spoločnosti či emocionálnych väzieb na kultúrne tradície. Sem zaraďujeme jazyky, symboly, legendy alebo náboženstvo (Bačová, 1996). V Írsku zohrávala etnicita dôležitú úlohu počas formovania národného hnutia.

Tokárová (2006) naznačuje, že kultúrna identita je spojená s ideou partikularity (particularity), jedinečnosti, individuálnosti a multikulturality. Personálna identita je úzko prepojená s kultúrnou identitou. Ich vzťah je založený na dialektickej rovine, dialektickej jednote ľudského života. Na jednej strane je osobná identita človeka založená na univerzalizme (všetci sme rovnakí) a kultúrna identita je založená na partikularizme (môžeme byť taktiež iní, rozdielni). Analogicky je na rovnakom vzťahu založená i filozofia Európskej únie, ktorej motto *Zjednotení v rôznorodosti* (Lat. In Pluribus Unum) tento vzťah potvrdzuje (sme rovnaké ale navzájom odlišné ľudské bytosti s rôznymi kultúrnymi identitami).

Z uvedených faktov vyplýva, že kultúrna identita je súčasťou kolektívnej i osobnej identity. Balák (2006) vymedzuje osobnú kultúrnu identitu, ktorá je jedinečná pre každého jednotlivca, pričom osvojiť si ju je možné prostredníctvom jazyka, pamäti, histórie, atď. Rovnako existuje spätná väzba medzi kultúrou a kultúrnou identitou. Kultúrna identita jednotlivca je reprezentovaná elementmi, ktoré jedinca ovplyvňujú ako napr.: náboženstvo, veda, umenie, jazyk, ale i národ a územie (subsidiárne považované za etnologické kritériá). Navyše sa kultúrna identita preukazuje i vo forme umenia, jazyka, etnickej príslušnosti, historickej pamäti, tradícií a územia (territory) (druhotný faktor).

Pri strete viacerých kultúrnych identít dochádza k tzv. kultúrnemu šoku (Průcha, 2007). Kultúrny šok môže vzniknúť na základe kultúrnych a jazykových odlišností. Kultúrny šok sa môže zmierniť rôznymi metódami. Jednou z nich je adaptácia. Ako príklad uvádzame britskú angličtinu, ktorá sa v Írsku transformovala na tzv. *Hiberno-English*, resp. írsku angličtinu. Írska angličtina je ovplyvnená i írskym jazykom a jeho lingvistickou jedinečnosťou.

Jazyková diverzita na britských ostrovoch

Britské ostrovy zahŕňajúce ostrov Veľká Británia a Írsko sú typické pre svoju jazykovú diverzitu, ktorá tvorí jeden z pilierov európskej identity. Okrem vyššie uvedených keltských jazykov (waelština, škótska gaelština, írsky gaelština, cornština, manština, bretónčina – v severozápadnej časti Francúzska) sa na Britských jazykoch hovorí i inými menej používanými jazykmi akými je napr.: škótsky jazyk (Scots language – nezvyčajný dialekt angličtiny), ulsterská škóťčina (charakteristická pre Severné Írsko, pôvod sa datuje do

dôb škótskej emigrácie na ostrov Írsko). Jazykovú diverzitu na Britských ostrovoch reprezentujú i lokalizované variety angličtiny (welšská angličtina alebo anglická welština, škótska angličtina, írsky angličtina).

Okrem pôvodných jazykov sa na Britských ostrovoch hovorí i jazykmi Spoločenstva národov. Ide o jazyky imigrantov, ktorí začali prichádzať na Britské ostrovy v období po druhej svetovej vojne. Vo Veľkej Británii žije veľký počet rodilých hovoriacich pandžábskym, gudžarátskym, bengálskym jazykom, atď. Práve spomenutá obrovská jazyková diverzita je predpokladom vzájomného ovplyvňovania sa jednotlivých jazykov (príkladom sú výpožičky z latinčiny a keltských jazykov, nachádzajúce sa v anglickom jazyku, pričom to platí i naopak, nakoľko keltské jazyky sú rovnako ovplyvnené latinským a anglickým jazykom) (Cunliffe et al., 2004, Storry, Childs, 2007).

Jazyk a identita

Jazyk je ponímaný ako kľúčový aspekt identity, či už kultúrnej, národnej alebo novo kreovanej európskej identity. Podľa Schrödera (1995) je jazyk úrodnou pôdou pre identifikačné procesy, resp. identifikáciu jednotlivca. Súbežne je prepojený s kolektívnym vedomím (historické vedomie). Jazyk navyše umožňuje transfer spomienok a zážitkov pívotných a nenahraditeľných pre budúce generácie.

Existuje mnoho názorov na tému prepojenia jazyka a kultúry, resp. kultúrnej identity. Crystal (2002) naznačuje existenciu dvoch uhlov pohľadu týkajúcich sa vzťahu jazyka a kultúry. Prvý uhol pohľadu je spojený s faktom, že medzi kultúrou a jazykom existuje vzťah založený na identite. Názor, že kultúra sa prejavuje prostredníctvom jazyka je zvyčajne typický pre hovoriacich autochtónnym jazykom, kým podľa druhého názoru identita medzi jazykom a kultúrou neexistuje. Zástancovia druhého názoru tvrdia, že jazyk je len voliteľnou súčasťou etnicity, nie obligatórnou. Podľa tohto tvrdenia sa môžu i ľudia, ktorí nehovoria autochtónnym jazykom stať členmi komunity. Druhý prípad môže byť aplikovateľný i v írskom kontexte, nakoľko i Íri, ktorí nehovoria plynule írskym jazykom sú stále Írmi, ale írsky jazyk (i napriek nedostatočnej znalosti) považujú za významný prvok identity. Paradoxne je pre Írov írsky jazyk dôležitou súčasťou kultúry, resp. kultúrnej identity.

Tému vzťahujúcu s k identite uzatvára Pombeni (2003), ktorý si kladie skutočne rétorickú otázku, či existuje niečo tak nezabudnuteľné ako jazyk, simultánne usudzujúc, že jazyk je entitou, ktorú dostávame do daru spolu s materinským mliekom úplne neintencionálne, bez toho, aby sme si tento fakt uvedomili. Jazyk je tým pádom primordiálny prvok, resp. prvok primordiálneho základu identity.

Smrť jazyka

Pokiaľ ide o jazykovú diverzitu a ochranu regionálnych a minoritných jazykov, pozornosť zaciľujeme i na otázku možnej, eventuálnej smrti jazyka (language death), ktorá je predmetom štúdií rôznych štúdií a monografií (Schröder, 1995, Crystal, 2002). Crystal (2002) klasifikuje jazyky do niekoľkých kategórií podľa počtu hovoriacich daným jazykom, čím explikuje i dáta vzťahujúce sa k životaschopnosti resp. k zániku jazyka.

Crystal (2002) precízne klasifikuje jazyky ako živé (viable), živé ale malé (viable but small) (írsky jazyk), ohrozené (endangered), jazyky na pokraji zániku (nearly extinct languages) a zaniknuté jazyky (extinct languages) (kornština a mančina). Slabé jazyky sú ďalej subkategorizované podľa Wurma na ohrozené jazyky s malým alebo nulovým počtom predstaviteľov mladej generácie učiacej sa daný jazyk, vážne ohrozené jazyky, vymierajúce jazyky a zaniknuté jazyky.

Podľa Schrödera (1995) sú jazyk a kultúra neodmysliteľne prepojené entity, aj keď by sa nemali zamieňať ako úplne rovnocenné konštanty. S úzkou prepojenosťou jazyka a kultúry súvisí i fakt, že pri smrti jazyka sa stráca i kultúra, resp. kultúrna identita. Jazyk i kultúra

môžu zaniknúť spoločne. Smrť jedného z nich (nakolko sú v dialektickom vzťahu) implikuje smrť druhého. Z tohto dôvodu sú jazyk a kultúra vzájomne prepojené entity a ich umelé zachovanie (prostredníctvom múzeí, alebo iných kultúrnych ustanovizní) nenahradí veľkú stratu jazyka. Ako príklad nám poslúži prípad kornštiny, ktorou sa hovorilo v oblasti Cornwallu v západnom cípe Anglicka a mančiny (podľa ostrova Man). Oba jazyky zanikli v období 19. a 20. Storočia súbežne so smrťou posledného rodilého hovoriaceho, kornština v roku 1891 a mančina v roku 1974 (Cunliffe, 2004).

V írskom kontexte bola smrť írskoho jazyka takmer úspešne zrealizovaná postupnou politikou nahrádzania írskoho jazyka (jazyk kolonizovaného nevládnuceho národa) anglickým jazykom (jazykom kolonizátora, vládnuceho národa). Už oficiálni predstavitelia krajiny počas vlády Alžbety I boli názoru, že gaelština v Írsku je základom pre poburovanie, resp. protištátnu činnosť (Cunliffe et al., 2004). Navyše počas Viktoriánskej éry boli Íri považovaní za zaostalých a menejcenných. V tomto období vzniklo viacero stereotypov, predsudkov a etnofaulizmov vykresľujúcich Írov ako divochov, ľahkomyselných a lenivých. Takýto nepriateľský (hostilný) pohľad bol voči Írom nespravodlivý, nakolko bol založený na negatívnom stereotype o keltských Íroch (Ó Tuathaigh, 1998).

V súčasnosti je írsky gaelština, prvý z oficiálnych jazykov v Írskej republike, považovaná metaforicky za stelesnenie nezávislosti írsko-keltskej kultúry. Írsky gaelština a ostatné keltské jazyky vykazujú určité podobnosti i z geografického uhla pohľadu nakolko špecifické oblasti resp. bašty keltských jazykov sú situované v horských resp. pobrežných oblastiach (škótska gaelština v oblasti Škótskej vysočiny a írsky gaelština v oblasti Gaeltachtu). Uvedená geografická marginalizácia jazyka je dôvodom vzniku iniciatív zameraných na podporu írštiny celonárodne opierajúc sa o fakt, že jazyk a kultúra sú neodmysliteľne prepojené entity. Takýto typ jazykovej politiky je súčasťou ekologického prístupu ku kultúre v danej spoločnosti. (Schröder, 1995) Ekologický prístup sa v tomto prípade neobmedzuje len na environmentálne vedy, ale podobne ako termín diverzita sa dostáva i termín ekológia a ekologický prístup do inventára spoločenských vied.

Írsky jazyk

Dôvody poklesu rodených hovoriacich írskym jazykom

Angličania považovali írsky jazyk dlhé storočia za menejcenný a prisudzovali mu inferiórne postavenie. Írsky jazyk bol považovaný za jazyk marginalizovanej etnickej skupiny, členovia ktorej nemohli využívať žiadne benefity alebo privilégia špecifické pre dominantnú kultúrnu skupinu, ktorou boli predstavitelia Britského impéria (Angličania). Angličtina a írština neboli chápané ako rovnocenné jazyky, nakolko írština bola jazykom inferiórnej etnickej skupiny a angličtina bola jazykom superiórneho národa.

Hore uvedený príklad explikujeme pomocou Fishamnovho modelu H a L jazykov. Anglický jazyk v Írsku vystupuje ako H jazyk (cudzí jazyk, jazyk kolonizátora) a írsky jazyk ako L jazyk (jazyk inferiórnej etnickej skupiny, jazyk kolonizovanej etnickej skupiny). Íri sa museli adaptovať na nastolené nanútené jazykové podmienky. V snahe prežiť ťažké ekonomické a sociálne podmienky sa často stávali bilingválnymi, pričom záujem o írsky jazyk rapídne a kontinuálne klesal, hlavne v období po veľkom zemiakovom hladomore, ktorý zapríčinil jednu z najväčších katastrof v Írsku v druhej polovici 19. storočia.

Na druhej strane boli obyvatelia, ktorí sa nezmohli naučiť angličtinu (H jazyk) a z tohto dôvodu im nebola otvorená ani cesta k sociálnym a ekonomickým výhodám. (Hroch, 2011) Takže Íri, ktorí neovládali anglický jazyk, boli značne marginalizovaní. Proces adaptácie na nové jazykové a životné podmienky bol preto nevyhnutný. O špecifickosti adaptácie svedčí i vytvorený nový dialekt angličtiny, zvaný *Hiberno-English* (Írsky angličtina), pričom boj proti jazyku kolonizátora na úkor autochtónneho írskoho jazyka pokračoval. I z tohto dôvodu zohrával írsky jazyk dôležitý element pri posilňovaní národnej

a kultúrnej identity Írov v najťažších obdobiach a keďže v priebehu času už neplnil stopercentnú komunikačnú funkciu, nadobudol predovšetkým symbolickú funkciu, ktorá bola nápomocná pri zachovaní írskej kultúrnej tradície a identity.

Ďalším nadväzujúcim dôvodom poklesu rodilých írsky hovoriacich bola infiltrácia dominantnej (cudzej) kultúry v írskom prostredí. Íri boli nútení hovoriť anglickým jazykom, pričom neuposlušnosť znamenala trest. Paralelná situácia sa odohrávala i vo Walese, keďže Welšania hovoriaci welšským jazykom boli rovnako potrestaní. Ťažké podmienky Írov a Welšanov viedli mnohých autorov k označeniu poklesu rodilých hovoriacich autochtónnym jazykom termínom *language murder* alebo *linguicide*. (Crystal, 2002) Mnohí írski spisovatelia sa podujali opísať situáciu v Írsku. Jedným z nich bol James Joyce, ktorý detailne špecifikuje vo svojich dielach priam desivé podmienky Írov, vykresľujúc edukačnú politiku zameranú na exklúziu írskeho jazyka zo škôl a študijných osnov. Tento ideálny stav mal byť dosiahnutý i s pomocou trestov uvalených za nerešpektovanie daného nariadenia používať anglický jazyk ako hlavný komunikačný nástroj. (Storry, Childs, 2007)

Vracajúc sa ku Crystalovej teórii smrti jazyka (Crystal, 2002), je dôležité podotknúť, že pokles hovoriacich írskym jazykom bol okrem násilnej politiky poangličťovania Írska spôsobený i prírodnou katastrofou, ktorá v druhej polovici 19. storočia zapríčinila veľký zemiakový hladomor (Great Famine). Zemiaky boli základnou stravovacou plodinou Írov a niekoľko po sebe zničených úrod následkom zemiakovej plesne, znamenalo katastrofu v celonárodnom kontexte. Dôsledkom hladomoru bol enormný pokles obyvateľstva. Miera mortality i emigrácie z Írska do príslušného Anglicka, Ameriky či Austrálie mnohonásobne stúpala. Do roku 1851 sa počet Írov hovoriacich po írsky rovnal približne štyrom miliónom, kým po veľkom zemiakovom hladomore sa tento počet rapídne znížil na dva milióny ľudí a kontinuálne klesal. (Morgan, 2009)

Zo sumarizácie uvedených faktov vyplýva, že finálnym cieľom kolonizácie malo byť dobytie Írska. Anglická nadvláda úspešne rozvrátila gaelské usporiadanie v spoločnosti a už koncom 17. storočia sa gaelská tradícia začala rozpadáť následkom kolonizačnej politiky (koniec gaelskej aristokracie). Marginalizácia Írov prebiehala z rôznych strán verejného života, Íri boli považovaní za porazených, chudobných a nevzdelaných. Všetky tieto negatívne stereotypy používali Angličania v snahe decimovať írské národné povedomie. (Ó Tuathaigh, 1988)

Inapriek ťažkým životným podmienkam Íri nestratili svoju identitu a pocit spolunáležitosti s írskym národom. Dokonca i v emigrácii vytvorili Íri vlastné enklávy a podporovali boj Írov za nezávislosť zo zahraničia (veľká podpora vychádzala z USA). (Cunliffe et al., 2004) I keď angličtina sa stala dominantným komunikačným jazykom v procese jazykovej asimilácie, nenadobudla symbolickú funkciu ako írština reflektujúca tak síce zmenený životný štýl Írov, avšak nie zmenu kultúrneho a národného povedomia. To zostávalo spojené s írskym jazykom, ktorý je v súčasnosti jedným z povinných predmetov na írskych školách, s možnosťou výberu škôl, na ktorých je vyučovanie realizované prostredníctvom írskeho jazyka (gaelscoileanna).

Renesancia írskej gaelštiny/írskeho jazyka v Republike Írsko

Renesancia írskeho jazyka v Republike Írsko sa stala kľúčovým faktorom národnej a kultúrnej identifikácie Írov. Ako dôsledok snáh o revitalizáciu sa írsky jazyk stal jedným z obligatórných predmetov na úrovni primárnej, sekundárnej a terciárnej sféry edukácie. Tento cieľ je celonárodne podporovaný oficiálnou štátnou jazykovou politikou s cieľom zvýšiť záujem obyvateľov o autochtónny jazyk. Írsky jazyk tak zohráva dôležitú úlohu pri pracovných výberových konaniach a ovládanie írskeho jazyka sa stáva benefitom resp. výhodou.

Írsky jazyk vnímame ako kľúčový element v procese formovania kultúrnej identity Írov, preto i jedným z principiálnych cieľov štátnej jazykovej politiky je transmisia írštiny do všetkých kútov Írska v celonárodnom kontexte (berúc do úvahy celoostrovný kontext, i oblasť Severného Írska), čím by došlo k rozšíreniu írskeho jazyka z oblasti Gaeltachtu v západnej časti krajiny do ostatných častí Írska. (Schröder, 1995)

Úcta k írskemu jazyku je zosobnená v názoroch obyvateľov, ktorí írsky jazyk vnímajú ako súčasť identity. O preferencii írskeho jazyka svedčí i rozhodnutie viacerých rodičov prihlásiť svoje deti na školy, kde vyučovanie prebieha cez médium írskeho jazyka. Íri dokonca uprednostňujú pri výbere mien pre deti írske ekvivalenty anglických vlastných mien (Sean miesto John, Aine miesto Anne, Pdraig miesto Patrik, Cait miesto Kate, atď.), preferujú vlastné kultúrne tradície, oslavy, kultúrne aktivity ako etnickú hudbu, tanec, noviny, hodnoty atď. Dané kultúrne špecifiká demonštrujú integratívno – diferenciačnú funkciu kultúry. (Mistrík, 1999) Preferencia welšských ekvivalentov anglických vlastných mien je rovnako charakteristická pre Wales. (Storry, Childs, 2007)

V súčasnosti sa počet obyvateľov hovoriacich írskym jazykom rovná približne 2% (skupina plynulo hovoriacich írskym jazykom) resp. 40% obyvateľov, ak zoberieme v úvahu všetkých hovoriacich írskym jazykom (i tých, ktorí udávajú čiastočnú znalosť írskeho jazyka). (O'Riain, 2010) Revitalizácia keltských jazykov v Spojenom kráľovstve prebieha viac-menej na lokál – patriotickej intelektuálnej úrovni, s možným poklesom v budúcnosti. (Kiliánová et al., 2009)

Inštitucionálna podpora írskeho jazyka v Republike Írsko v súčasnosti

V súčasnosti existujú v Írsku viaceré inštitúcie, ktoré podporujú národnú a kultúrnu identitu Írov prostredníctvom kultivovania a ochrany írskeho jazyka. Dve najvýznamnejšie organizácie sú Údarás na Gaeltachta a Foras na Gaelige. Prvá zo spomenutých organizácií Údarás na Gaeltachta bola založená v roku 1980 a ako jej názov indikuje, jej pivotnou úlohou je podpora, ochrana a šírenie írskeho jazyka v oblasti Gaeltachtu, pričom finálnym cieľom je zachovanie životaschopnosti írskeho jazyka pre budúce generácie. Ďalšími parciálnymi cieľmi je zabezpečenie výučby írskeho jazyka na školách. Členovia organizácie vyvinuli viaceré iniciatívy v snahe podporiť írsky jazyk na predprimárnom stupni škôl ako i vzbudiť záujem verejnosti o írsky jazyk, prostredníctvom organizovania jazykových kurzov írskeho jazyka a poskytovania služieb v írskom jazyku. (Údarás na Gaeltachta, 2013)

Pokiaľ ide o v poradí druhú organizáciu Foras na Gaelige, ako názov indikuje, organizácia je zodpovedná za podporu a šírenie írskeho jazyka v celoírskom kontexte nevynímajúc oblasť Severného Írska. Organizácia bola založená v roku 1999 a jej principiálnymi cieľmi, paralelnými s predchádzajúcou organizáciou je propagácia írskeho jazyka, podpora vzdelávania prostredníctvom írskeho jazyka, ako i realizácia rôznych podporných a vedeckých projektov v danej jazykovej oblasti. (Foras na Gaelige, 2013)

Írsky jazyk je rovnako inštitucionálne podporovaný i prostredníctvom vysielania írskeho televízneho kanálu TG4, rádia RTÉ Raidió na Gaeltachta a množstvom novín vydávaných v írskom jazyku (Gaelscéal, Foinse, Saol, Nuacht24). Prítomnosť írskeho jazyka nechýba ani na stránkach národných (the Irish Times, the Irish News) a lokálnych novín v anglickom jazyku, kde je írštine vždy strategicky venovaná určitá časť obsahu. (Foras na Gaelige, 2013, Ó Riain, 2010)

Ako už bolo uvedené, k podpore írskeho jazyka dochádza i v edukačnom kontexte na primárnom, sekundárnom a terciárnom stupni škôl. Na viacerých írskych univerzitách sa konkrétne etablovali špecifické študijné programy, ktoré reflektujú význam írskeho jazyka v kontexte kultúrnej identity Írov ako napr.: írske kultúrne štúdiá a írsky jazyk. Írske národné univerzity organizujú jazykové kurzy a letné školy pre tých, ktorí sa zaujímajú o írsky jazyk,

prípadne sa v ňom chcú zdokonaľiť (Národná univerzita v meste Galway, Trinity College v Dubline).

V neposlednom rade sa v Írsku organizujú rôzne festivaly, ktoré propagujú význam írskoho jazyka a kultúry ako napr.: Festival írskoho jazyka (Irish Language Week festival) (Seachtain na Gaelige, 2013) alebo Festival írskej literatúry IMRAM (Irish Language Literature Festival) (IMRAM, 2013) a mnohé iné organizované i v európskom kontexte prostredníctvom inštitúcií Európskej únie.

Oficiálna, vládna podpora írskoho jazyka

Írsky jazyk sa stal jedným z oficiálnych jazykov Európskej únie v roku 2007. (O'Riain, 2010) Do roku 2007 mal írsky jazyk status zmluvného jazyka (Treaty language). Írska ústava v článku 8 uvádza, že írsky jazyk je národným a prvým oficiálnym jazykom, kým anglický jazyk je definovaný ako druhý oficiálny jazyk v Republike Írsko (Irish Constitution, Department of Taoiseach, 2013). Podľa webstránky Department of Foreign Affairs, fakt, že írsky jazyk získal status oficiálneho pracovného jazyka v EÚ priniesol simultánne i implementáciu nových záväzných opatrení, zhrnutých v nasledovných bodoch:

- „Znalosť írskoho jazyka pri výberových konaniach do inštitúcií EÚ bude reflektovaná ako výhoda za účelom zvýšenia zamestnancov ovládajúcich aktívne írsky jazyk
- Nariadenie EÚ schválené Radou a Európskym parlamentom budú preložené do írskoho jazyka
- Tlmočenie z írskoho jazyka bude poskytnuté na úrovni ministerských stretnutí a na úrovni Európskeho parlamentu
- Názvy írskych ministerstiev budú vyhotovené dvojjazyčne („Éire Ireland“) v snahe reflektovať nový status írskoho jazyka v EÚ“ (Department of Foreign Affairs Website, 2012).

V poradí posledný bod v rámci nových opatrení týkajúci sa implementácie dvojjazyčných názvov ministerstiev a iných verejných a dopravných značení sa v írskom kontexte etabloval veľmi dobre, nakoľko v súčasnosti sú všetky spomenuté značenia uvedené najprv v írskom jazyku, prvom národnom a oficiálnom jazyku Írskej republiky, a na druhom mieste môžeme vidieť anglický ekvivalent. Uvádzame i pár najznámejších príkladov dvojjazyčných názvov miest počnúc hlavným mestom Dublinom a jeho írskym ekvivalentom Baile Átha Cliath, Tullamore (Tulach Mhór) hlavným mestom v okrese Offaly alebo Corkom (Corcaigh), hlavným mestom v južnom okrese Cork. Okrem írskych názvov miest, mestečiek a dedín Írsku dominujú i iné dvojjazyčné značenia nachádzajúce sa v blízkosti cestných komunikácií napr.: Golf Gumann – Golf Club, Aerfort – airport, Iarnród Éireann – Irish Rail, reflektujúc tak na nedávno úspešne dosiahnutý status írskoho jazyka. V praxi sa teda posledný bod prejavuje adekvátne.

Podľa hlavnej webstránky Ministerstva zahraničných vecí Írskej republiky (Department of Foreign Affairs website, 2014), úspech, ktorý írsky jazyk dosiahol v roku 2007 priniesol nielen radosť ale i problémy týkajúce sa realizácie translačných a interpretačných služieb z a do írštiny. Preklady a tlmočenia sa zväčša zameriavajú na kľúčové dokumenty publikované inštitúciami Európskej únie, kým všetci írski občania majú možnosť a právo adresovať svoje žiadosti írskym inštitúciám, úradom a inštitúciám EÚ v írskom jazyku. Rovnako majú občania právo na odpoveď v írskom jazyku.

Translačné a tlmočnicke služby z a do írštiny sú behom na dlhú trať, nakoľko časté problémy vyvstávajú napríklad v rámci právnickej slovnej zásoby. Preklad v oblasti práva je veľmi zložitý proces a samotný preklad je veľmi náročný, nakoľko si vyžaduje veľa času

stráveného hľadaním správneho resp. toho najlepšieho ekvivalentu. Avšak pomoc v tomto prípade prichádza i z vysokoškolských inštitúcií akými je napr.: Národná írsky univerzita v meste Galway a DCU (Dublin City University), ktoré sú v tejto oblasti prekladu nápomocné. Na jednej strane organizujú spomínané univerzity vysokoškolské kurzy a študijné programy v írskom jazyku, alebo ponúkajú študentom možnosť štúdia írskych kultúrnych štúdií. Ovládanie írského jazyka na profesionálnej úrovni tak otvára úspešným absolventom v budúcnosti lepšie pracovné možnosti uplatnenia, nakoľko ovládanie írského jazyka je výhodou pri výberových konaniach v írskom a európskom pracovnom priestore.

Nesmiernym pozitívom, ktorý súvisí s prijatím írského jazyka ako oficiálneho pracovného jazyka v EÚ, je i fakt, že Európski občania majú šancu stretnúť sa s írskou gaelštinou na stránkach Europa website, na úrovni dokumentov európskych inštitúcií (preklad zabezpečuje Irish Translation Unit, oddelenie pre preklad z/do írštiny) alebo počas organizovania rôznych kultúrnych aktivít európskymi inštitúciami. Európski občania tak majú možnosť oboznámiť sa s významnom írského jazyka pri formovaní kultúrnej a národnej identity a tým pochopiť i význam európskeho kultúrneho dedičstva a jazykovej diverzity v celoeurópskom kontexte.

Negatívom však ostáva i napriek otvoreniu špecializovaných tlmočnických a prekladateľských kurzov v Írskej republike nedostatok profesionálnych tlmočníkov a prekladateľov, ktorí by mohli vykonávať náročnú činnosť v rámci prekladateľských a tlmočnických služieb. Z tohto dôvodu sú preklad a tlmočenie na úrovni európskych inštitúcií obmedzené, hovoríme o tzv. derogácii, dočasnej výnimke na obnoviteľné obdobie piatich rokov. Prvý krát bola výnimka zavedená v roku 2007, následne pokračovalo v roku 2010 obnovenie výnimky až do roku 2016, kedy sa o výnimke bude opäť diskutovať. (Archive EU 2013. ie, 2014) Táto výnimka je bližšie špecifikovaná tvrdením, že „*inštitúcie Únie nie sú viazané povinnosťou vyhotovovať všetky akty v írskom jazyku (írčine) a uverejňovať ich v Úradnom vestníku EÚ, okrem nariadení, ktoré spoločne prijali Európsky parlament a Rada.*“ (Medziinštitucionálna príručka úpravy dokumentov, 2014)

Fakt, že írsky jazyk dosiahol status oficiálneho pracovného jazyka znamená pre Írov veľký úspech, ktorý sa podarilo uskutočniť až po niekoľkých desaťročiach úsilia. Na jednej strane získanie nového statusu prináša viaceré pozitíva súvisiace s posilnením národného povedomia a národnej a kultúrnej identity, na strane druhej prináša i výzvy súvisiace s efektívnou realizáciou jazykovej a edukačnej politiky.

V snahe čeliť vzniknutej diskrepancii medzi počtom Írov, ktorí ovládajú a neovládajú írsky jazyk na komunikatívnej úrovni, je nutné vziať do úvahy i historický kontext/udalosť, ktoré zapríčinili enormný pokles rodilých hovoriacich, akým bol Veľký zemiakový hladomor v štyridsiatich rokoch devätnásteho storočia. Následkom veľkého hladomoru bola zapríčinená vysoká miera mortality a enormná miera emigrácie. Podľa Európskeho výskumného centra multilingvalizmu a jazyka - Mercator (Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language) Írsko čelí neustále emigračným problémom. Na jednej strane, diaspora zredukovala počet írsky hovoriacich migrantov, tým že manželský zväzok uzatvorili so ženami, ktoré írsky jazyk neovládali. Na druhej strane však diaspora vytvorila komunity Írov, pre ktorých je opätované privlastnenie si írského jazyka, ako symbolu kultúrnej identity a hodnôt, jedným z elementov dedičstva predkov. Z tohto dôvodu sú študijné programy zamerané na írsky štúdiá a írsky jazyk etablované i v zahraničí. (Irish. The Irish Language in Education in the Republic of Ireland, 2001).

Literatúra

- BILOVESKÝ, V (2013): Does Integrating Europe Need Polylingualism and Multiculturalism?, *European Researcher*, vol. 42, no. 2.-3, pp. 455–461.
- CRYSTAL, D. (2002): *Language Death*. New York, Cambridge University Press, 210 p. ISBN 9780511148965.
- CUNLIFFE et al. (2004): *The Penguin Illustrated History of Britain and Ireland*, London, Penguin Books, 320 p. ISBN 978-0-1405-1484-1.
- HROCH, M. (2011): *Národy nejsou dílem náhody*, Praha, Sociologické nakladatelství, 315 p. ISBN 978-80-7419-010-0.
- KILIÁNOVÁ et al. (2009): *My a tí druhí v modernej spoločnosti*, Bratislava, SAV, 722 p. ISBN 978-80-224-1025-0.
- MISTRÍK, E., et al. (1999): *Kultúra a multikultúrna výchova*, Bratislava, IRIS, 347 p. ISBN 80-88778-81-6.
- MORGAN, K. (2009): *The Oxford Illustrated History of Britain*, Oxford, OUP, 848 p. ISBN 978-0199579259.
- Ó RIAIN, S. (2010): How a Member State can influence EU Language Policy ? – The Case of the Irish Language. [online]. 2010. [cit. 2013.12.10]. Available at: <http://www.docstoc.com/docs/47414367/THE-IRISH-LANGUAGE---DOC>
- Ó TUATHAIGH, G. (1988): The Celts II. In: *BBC, The People of Ireland*. Dublin: The Appletree Press, 1988. pp. 40-54. ISBN 0-86281-198-8.
- POMBENI, P. (2003): The European Identity. In: *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*. 2003. Pp. 19-32.
- STORRY, M., CHILDS, P. (2007): *British Cultural Identities*, London, Routledge, 303p. ISBN 0-415-27861-9.
- SCHRÖDER, K. et al. (1995): *What is Europe? Aspects of European Cultural Diversity*, Routledge, 274 p. ISBN 9780415124171.
- Department of Foreign Affairs Website. (2012): [online]. 2012. [cit. 2012. 02. 15]. Available on internet: <http://www.eumatters.ie/irish-language.html>
- Foras na Gaeilge. (2013): [online]. 2013. [cit. 2013. 12. 15]. Available on internet: http://www.gaeilge.ie/Foras_na_Gaeilge/About_Foras_na_Gaeilge.asp
- IMRAM IRISH LANGUAGE LITERATURE FESTIVAL. (2013): [online]. 2013. [cit. 2013. 12. 15]. Available on internet: <http://www.imram.ie/en.html>
- Irish. *The Irish Language in Education in the Republic of Ireland*. (2001): [online]. 2001. [cit. 2012. 02. 15]. Available on Internet: http://www.mercatorresearch.eu/fileadmin/mercator/dossiers_pdf/irish_in_ireland.pdf
- Archive.eu 2013.ie. (2014): [online]. 2014. [cit. 2014. 06. 11]. Available on Internet: <http://eu2013.ie/ireland-and-the-presidency/about-ireland/irishlife/irishlanguage/>
- Seachtain na Gaeilge. (2013): [online]. 2013. [cit. 2013. 12. 10]. Available at: <http://gaeilge2013.ie/en/whats-on/national-events/seachtain-na-gaeilge-irish-language-week/>
- Údarás na Gaeltachta. (2013): [online]. 2013. [cit. 2012. 12. 15]. Available on Internet: <http://www.udas.ie/en/faoin-udas/ar-rol>
- Medziinštitucionálna príručka úpravy dokumentov. 2014. [online]. 2014. [cit. 2014. 06. 20]. Dostupné na internete: <http://publications.europa.eu/code/sk/sk-370204.htm>
- 20 Year Strategy for the Irish Language 2010-2030. (2010): [online]. 2010. [cit. 2012. 02. 15]. Available on Internet: <http://www.ahg.gov.ie/en/20YearStrategyfortheIrishLanguage/Publications/0-Year%20Strategy%20-%20English%20version.pdf>

Resumé**Irish Language in the Context of Cultural Identity of the Irish**

The article deals with the importance of Irish language in the context of cultural identity of the Irish. Specifically, the text is divided into several chapters and subchapters dealing with the concept of cultural identity, interconnection of identity and culture, identity and language as well as revival of Irish language in the Republic of Ireland. Concerning today's support of Irish language we focus on the principal organizations aimed at preservation and cultivation of the given language and on their main activities. Last but not least we also include specific challenges education and language policies have to deal with in the long-term period.